

Lessen trekken uit aviaire influenza

Het wordt nooit meer zoals het was ..., het mag nooit meer worden zoals het was. 14 november werden we in Nederland geconfronteerd met het begin van de H5N8-uitbraak.

TEUN FABRI, pluimveedierenarts Gezondheidsdienst voor Dieren

De buitenwereld reageerde bij deze uitbraak direct dat de uitbraak komt door de intensivering van de houderij: 'Meer dieren in één stal en meer dieren op één bedrijf', 'De sector heeft niet geleerd van de uitbraak van 2003 en is op dezelfde voet doorgeshaan'. Voor het grootste deel zijn deze uitspraken onterecht. De huidige analyses van het virus geven aan dat alle uitbraken, behalve de twee gevallen in Kamperveen, separate introducties zijn. Dat betekent dat er geen sprake is van versleping van het virus van het ene bedrijf

Niet alle gebieden geschikt om pluimvee uitloop te geven

naar het andere, maar dat elk bedrijf vanuit een buiten de commerciële pluimveehouderij aanwezig reservoir besmet is geraakt. Het risico om besmet te raken heeft, tot op de situatie van januari 2015, niets met de grootte van het bedrijf te maken. De gevolgen van een besmetting met de massale ruiming echter wel en dat is waar de media op reageert.

Watervogels

In de discussie over hoe het virus in Nederland terecht is gekomen, wordt gekeken naar de wilde vogels en dan met name naar

de migrerende watervogels. Het is al decennia bekend dat wilde vogels drager zijn van aviaire influenza (AI)-virussen, dat is op zich niets nieuws. Sinds 1975 wordt wereldwijd onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van AI-virussen in wilde vogels en influenzavirussen zijn aangetoond in meer dan honderd verschillende vogelsoorten. Maar tot voor kort waren dit laagpathogene virussen. De kennis over de aanwezigheid van hoogpathogene AI-virussen is relatief nieuw. Pas sinds de eerste H5N1-problemen aan het eind van de jaren negentig is bekend dat dit mogelijk is. We weten dat verschillende vogelsoorten in Zuidoost-Azië drager zijn van het H5N1- en H5N8-virus. We weten dat er ook vogelsoorten besmet zijn die in Rusland hun broedgebieden hebben en daar contact hebben met vogelsoorten die in de herfst naar Europa migreren. Opmerkelijk is dat de H5N8-bevindingen in Europa zich afspeelden op dezelfde breedtegraad en in de tijd van oost naar west heeft uitgebreid. Dit voedt de suggestie dat het virus met migrerende vogels meekomt. Ook al omdat eind september het virus bij een eend (smient) in Siberië is aangetroffen. Het H5N8-virus is tot nu toe aangetoond in een taling en een eend in Duitsland en in smienten in Nederland. Wanneer een besmette vogel in Nederland contact heeft met de inlandse vogelpopulatie, is het mogelijk dat het virus zich binnen deze populaties gaat verspreiden en dat er gedurende een lange tijd een risico is dat het virus op enigerlei wijze van deze besmette

Voorkom dat mest via schoeisel in de stal terecht komt. Zowel mest van de gans (links) als de meeuw (rechts) is een risico.

FOTO: TEUN FABRI

Vogelgriep in Nederland (2014)

BRON: MINISTERIE VAN EZ

vogels naar commercieel pluimvee wordt overgebracht. Dat hoeven niet altijd watervogels te zijn. Daarmee is niet gezegd dat de wilde vogel de schuld moet krijgen van de huidige H5N8-uitbraak. Vogels kunnen nooit een 'schuld' hebben, maar kunnen wel de oorzaak zijn van een probleem. Dieren die besmet zijn scheiden het virus met de ontlasting uit en kunnen zo de omgeving van (pluim)veebedrijven besmetten. De volgende vraag is dan: hoe komt het de stal binnen? Hier speelt ongedierte waarschijnlijk een belangrijke rol.

Uitscheiding AI ratten en muizen

Zeker in de late herfst, het moment waarop ook de migrerende watervogels in ons land komen, zoeken ratten en muizen steeds meer hun voedsel in gebouwen en dus ook stallen. Hoewel ratten en muizen geen reservoirs zijn van het AI-virus, kunnen ze wel een rol spelen bij het overbrengen van het virus van een besmette vogel naar het pluimvee. Dat ratten en muizen besmet raken tijdens AI-uitbraken blijkt wel uit het bloedonderzoek van deze dieren bij AI-uitbraken. Zo heeft een groot deel van deze

dieren afweerstoffen tegen het AI-type dat de uitbraak veroorzaakt, een teken dat het virus is opgepikt en dat het zelfs in het dier is vermeerderd. Er is echter wel een verschil in besmettingsrisico door ongedierte bij de verschillende AI-virussen. Onderzoek met het bewuste H5N8-virus heeft aangetoond dat muizen die via de neus besmet werden met het virus gedurende minimaal vijf dagen virus vermeerderen in de longen en dit ook uitscheiden.

Biosecurity onder de maat

Met betrekking tot biosecurity kun je wel je vraagtekens zetten of de verschillende sectoren het nu beter voor elkaar hebben dan in 2003. Het gemak en de wijze waarop veehouders en bezoekers in contact kunnen komen met aanwezig pluimvee laat nog steeds ruimte voor insleep van ziektekiemen. Bij zorgvuldige inspecties van daken en muren blijkt dat er regelmatig ontlasting van (water)vogels op de dakplaten gevonden wordt; soms zelfs tussen de winddruppel en de muur. Pluimveehouders die 's nacht de gebieden rondom de stallen hebben geïnspecteerd, waren verbaasd dat op die tijdstippen watervogels over de looppaden en de weilanden waggelen. Bij knaagdieren wordt een verschuiving van de populatie gezien, de laatste jaren worden er weer meer zwarte ratten gezien die een hele andere bestrijding vragen dan bruine ratten of muizen. Bovendien lijkt er dit jaar meer ongedierte aanwezig te zijn dan andere jaren. Omdat afschieten van vogelsoorten waar bij toeval het virus wordt aangetoond onzinnig is en veranderde regelgeving ongediertebestrijding moeilijker maakt, betekent dit dat wij

in Nederland een veel stringenter vogel- en ongediertewering moeten uitvoeren dan tot nu toe. Bovendien moeten maatregelen worden genomen om insleep vanaf het erf te voorkomen. We moeten ons beeld van gewenste veiligheid na deze uitbraken aanpassen en naar een nog hoger niveau van biosecurity toewerken. Dit vraagt in eerste instantie een verandering van de houding van veehouders. We moeten af van opmerkingen als 'niet praktisch', 'onhandig' en 'kost te veel tijd'. De bedrijfsvoering zal ingrijpend veranderd moeten worden om tot een betere biosecurity te komen. Daarnaast zullen aanpassingen aan gebouwen noodzakelijk zijn (*lees kader*).

Lessen voor de toekomst

Deze AI-uitbraak heeft duidelijk gemaakt dat in de toekomst een aantal zaken moeten worden verbeterd. We moeten niet de illusie hebben dat we te maken hebben met een tijdelijk dreiging die na verloop van tijd wel weer verdwijnt. We zullen de komende jaren geconfronteerd blijven worden met een risico op insleep van zowel hoogpathogene als laagpathogene AI-virussen. Het H5N8-virus zal in de loop van de komende maanden of jaren wel verdwijnen, maar het zal een kwestie van tijd zijn totdat vanuit het reservoir van AI-virussen in de wilde fauna een nieuw virus ontstaat dat wederom, wereldwijd, een gezondheidsprobleem bij commercieel pluimvee kan veroorzaken. Er zal structureel gewerkt moeten worden aan een verbetering van alle vormen van de biosecurity op pluimveebedrijven. Hierbij zou elke pluimveehouder duidelijk moeten weten welke risico's zich in de omgeving

van zijn stallen ophouden. Hierbij zal ook gekeken moeten worden naar de mogelijkheid tot en de risico's van vrije uitloop van het pluimvee. Niet alle gebieden in Nederland zijn geschikt om pluimvee naar buiten te laten gaan. Er moet een duidelijke beoordeling gemaakt worden voor welke bedrijven en onder welke voorwaarden uitloop aanvaardbaar is. Dit is alleen mogelijk als elke pluimveehouder en alle belangenorganisaties eerlijk en met een open blik naar de bedrijfsrisico's kunnen kijken en zich omringen met goede adviseurs die kennis hebben van de transmissiemogelijkheden van ziektekiemen. De practicus zal samen met de bedrijfsvoorlichters een grote adviserende rol moeten gaan spelen in het per bedrijf analyseren van de bovenstaande risico's. Voor veel pluimveehouders zal het betekenen dat zij hun werkwijze moeten gaan veranderen en bouwkundige aanpassingen moeten gaan doen op hun bedrijf. Mogelijk dat het werk er daardoor niet makkelijker of leuker op wordt. Voor de adviseurs vraagt dit veel kennis en overredingskracht. Dit wordt een van de uitdagingen voor agrarisch Nederland in de komende maanden.

Een rattengang in een pluimveestal

FOTO: TEUN FARBI

Verkleinen van risico's op insleep AI

Aviaire Influenza kan via verschillende routes het bedrijf binnenkomen. Beoordeel de risico's op insleep als gevolg van:

- Pluimveehouder
- (Gezelschaps)dieren en hobbyvogels
- Bezoekers
- Water
- Voertuigen, inclusief chauffeurs
- Mestafvoer
- Wilde vogels
- Ratten, muizen, vliegen en ander ongedierte

- Besmettingen van looppaden en omliggende terreinen
- Kwaliteit van stallen met betrekking tot wering
- Kwaliteit van de ordelijkheid rondom de stallen
- Kwaliteit van bedrijfsafschieding
- Binnenbrengen van materialen
- Besmettingen vanaf wegen in de nabijheid van het bedrijf
- Besmettingen vanaf bedrijven in de nabijheid van het bedrijf